

ANTE UGLEŠIĆ, *U potrazi za Višeslavovom krstionicom (In Search of Višeslav's Baptistery)*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Split, 2022., 120 str.

U nakladi Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika iz Splita (Katalozi i monografije 24) objavljeno je 2022. godine dvojezično djelo (na hrvatskom i engleskom) arheologa Ante Uglešića pod naslovom *U potrazi za Višeslavovom krstionicom (In Search of Višeslav's Baptistery)*. Na početku djela nalazi se predgovor, a nakon toga slijedi sedam poglavlja. Na kraju se nalaze izvori, tiskani povijesni izvori i literatura, Fabrizio Antonelli: Arheometrijska analiza uzorka mramora arheološkog artefakta pronađenog u Ninu, te pogovor, sažetak i bilješka o autoru.

Nakon *Predgovora* (str. 9-10), u kojemu autor donosi kratak uvod u djelo i objašnjenja što ga je potaklo na istraživanje ove problematike, slijedi prvo poglavlje s naslovom *Otkriće krsnog zdenca s imenom kneza Višeslava i pregled njegove obrade u literaturi* (str. 11-28). U poglavlju je donesen sažet pregled najvažnijih radova koji su se bavili istraživanjem krsnoga zdenca s imenom kneza Višeslava. Oni obuhvaćaju razdoblje od 1852. godine, kada je započela znanstvena i stručna rasprava o njemu, pa sve do 2018. godine. Autor također navodi kako se krsni zdenac prvi put spominje u pismu Federiga (Federico) Altana upućenom kapucinu Filipu iz Verone 1749. godine. Krsni zdenac s imenom kneza Višeslava prvotno se nalazio u Veneciji, u kapucinskom samostanu Presvetog Otkupitelja na otočiću Giudecca, a potom je 1853. godine smješten u Muzej Correr. Tek je 1942. godine prenesen iz Venecije u Hrvatsku. Drugo poglavlje nosi naslov *Opis krsnog zdenca s imenom kneza Višeslava* (str. 29-35). U njemu je predstavljen kratak ali potpun opis krsnog zdenca, pri čemu autor na kraju naglašava da je on sigurno tijekom dužeg vremena bio u upotrebi, a budući da su sve stranice zdenca uvijek vidljive, sigurno je bio smješten u sredini krstionice.

Arheološka istraživanja kompleksa crkve sv. Asela u Ninu (str. 37-51) tema je trećega poglavlja. U njemu je autor predstavio sva arheološka istraživanja današnjeg kompleksa crkve sv. Asela (Anselma) u Ninu. Takva istraživanja započela su u 19. stoljeću, a o prvom od njih, onom iz 1843. godine, osim kasnijeg spomena u literaturi, ne zna se ništa

više. O istraživanjima koja su pokrenuta krajem 19. i početkom 20. stoljeća, kako autor navodi, osim nekoliko skica, fotografija i tlorisnih situacija, nije sačuvana nikakva dodatna dokumentacija. Prvo važnije istraživanje započeo je talijanski arheolog i epigrafičar Pietro Sticotti 1895. godine, a na njih se nadovezao Luka Jelić arheološkim istraživanjima 1910. godine. Sljedeća arheološka istraživanja, zapravo revizijska istraživanja, obavljena su 1960. godine, a vodili su ih Mate Suić i Melkior Perinić. Nova istraživanja provodila su se od 1973. do 1980. godine u okviru uređenja unutrašnjosti crkve sv. Asela u Ninu. Značajnija istraživanja provedena su u razdoblju od 1995. do 2005. godine. U pregledu ovih istraživanja autor je posebnu pažnju skrenuo na istraživanja koja su obavljena 2001. godine. Istraživanja je obavio tadašnji Odsjek za Arheologiju Filozofskog fakulteta u Zadru pod vodstvom Janka Beloševića dok je njegov zamjenik bio Ante Uglešić.

Naslov četvrtog poglavlja glasi *Pisani povijesni izvori i literarni zapisi za krstionicu s kamenim krsnim zdencom u kompleksu crkve sv. Asela u Ninu* (str. 53-64). U njemu su obrađeni određeni pisani zapisi o smještaju krstionice, odnosno samo oni izvori koji spominju krstionicu sa sjeverne strane crkve te kameni ili mramorni zdenac koji se nalazio u njoj. Najstariji izvor datiran je u 1499. godinu i riječ je o izvješćima (prijepisima) prilikom vizitacija ninske crkve i biskupije. Među brojnim izvorima autor posebno ističe važnost zapisa koji je ostavio zadarski crkveni povjesničar Carlo Federico Bianchi iz 1880. godine naglašavajući da mu dosad nije posvećena posebna pozornost. Zapis je u značajnoj mjeri sličan tekstu Anonima Filippija, ali se u određenim detaljima i bitno razlikuje. Peto poglavlje naslovljeno je *Kompleks crkve sv. Asela u Ninu – presjek faza nastanka i izgradnje* (str. 65-78). U ovom poglavlju autor je napravio pregled svih poznatih faza izgradnje kompleksa crkve sv. Asela u Ninu, od najstarijeg kraja 4. ili početkom 5. stoljeća kao ranokršćanskog kompleksa, preko srednjovjekovnih faza pa sve do posljednjih krajem 18. stoljeća.

Šesto poglavlje nosi naslov *Rasprava* (str. 79-92) i ono je obrađeno kroz četiri podnaslova. U prvom od njih *O krstionici* autor zaključuje da se na temelju pisanih izvora, a posebno djela C. F. Bianchia i A. Filipija kao i izvještaja vizitacija, te revizijskih arheoloških istraživanja iz 2001. godine krstionica nalazila sa sjeverne strane crkve sv. Asela. Nakon što je određen položaj krstionice autor u podnaslovu *O krsnom zdenku* naglašava kako se on nalazio u spomenutoj krstionici te da ga brojni pisani izvori spominju, a pojedini donose i detaljnije opise. Autor se ponovo vraća na dva važna djela koji ga spominju, A.

Filipi navodi da je bio "kameni" te s "natpisima i grbovima" dok C. F. Bianchi piše da je to bila "mramorna krstionica, ukrašena vjerskim simbolima u plitkom reljefu", što je ujedno i precizniji opis, a oba zapisa dovode se u vezu s krsnim zdencom s Višeslavovim imenom. Osim toga, autor naglašava da postoji još jedan važan pokazatelj prema kojem se ovaj krsni zdenac treba dovesti u vezu s Ninom i crkvom sv. Asela, a riječ je o tragovima tamnih naslaga koje su nastale kao posljedica požara ali i naknadnog čišćenja istih što je ostavilo tragove izglaćanih stijenci. Na kraju ovoga dijela autor iznosi mišljenje i o tome kada je krsni zdenac premješten u Veneciju, te ističe da je to moglo biti između 1727. godine, kada se zdenac posljednji put spominje u apostolskim vizitacijama i 1746. godine kada je krstionica srušena. Nadovezujući se na prethodno autor u trećem dijelu s podnaslovom *O dataciji i radioničkom podrijetlu krsnog zdenca* iznosi mišljenja o postanku zdenca koja "se temelje na tipološko-stilskoj analizi njegova ukrasa na prednjoj strani, teksta natpisa na njemu te provedene petrografske analize". Na temelju toga autor smatra da je krsni zdenac nastao u radionici koja je u literaturi poznata kao Benediktinska klesarska radionica iz vremena kneza Branimira. Posljednji dio ovoga poglavlja autor završava s podnaslovom *O svećeniku Ivanu i knezu Višeslavu*. Ono što je posebno važno istaknuti jest mišljenje prema kojem autor smatra Višeslava sinom kneza Domagoja te da ga je on nakon njegove smrti i naslijedio. Osim toga, svećenik Ivan, čije se ime nalazi na zdencu, poznat je iz nekoliko pisama iz vremena kneza Domagoja i kneza Branimira. Svećenik Ivan dao je naručiti izradu krsnog zdenca, što je jasno i prema natpisu na zdencu, a autor zaključuje da je to bilo za potrebu osnutka Ninske biskupije koja je prema njemu osnovana 879. godine. U zadnjem poglavlju *Zaključna razmatranja* (str. 93-97) autor je ukratko sumirao rezultate svojih istraživanja do kojih je došao.

Višeslavova krstionica odnosno krsni zdenac s imenom kneza Višeslava pripada redu onih pitanja koja hrvatska historiografija pokušava riješiti već duže od stoljeće i pol. U tomu pogledu brojni znanstvenici iz različitih područja i polja dali su, i još uvijek daju, gotovo u jednakoj mjeri brojne i često potpuno različite odgovore. Ono što je sigurno jest da danas o ovoj tematici znamo ipak više nego li prije stoljeće i pol kada su započela znanstvena istraživanja o njoj. Važan doprinos tomu i hrvatskoj historiografiji ranoga srednjeg vijeka daje i ovo djelo Ante Uglešića s naslovom *U potrazi za Višeslavovom krstionicom*.

Goran Mijočević